

Naar een standaard voor NME

Nieuw rapport formuleert algemene maatstaven

door Kees Both

Op de valreep van de 'Extra Impuls'-periode gaf de Stuurgroep Extra Impuls de opdracht voor het formuleren van *'algemene maatstaven voor NME ..... te gebruiken bij de voorbereiding en evaluatie van NME-activiteiten en bij de meting van resultaten.... het moet een instrumentarium opleveren dat NME-organisaties ondersteunt bij kwaliteitszorg in hun werk.'* De opdracht is uitgevoerd door de Leerstoelgroep NME in Wageningen (inmiddels verhuisd naar de Universiteit Utrecht), in samenwerking met het bureau CPS Onderwijs en Ontwikkeling in Amersfoort.

In eerste instantie leek de stuurgroep iets onmogelijks te vragen, zoiets als een vierkante cirkel. Want hoe kun je 'algemene' kwaliteitscriteria formuleren, die tevens gebruikt kunnen worden bij de meting van resultaten? Iedereen die enigszins op de hoogte is van evaluatie weet dat je dan zo concreet mogelijk moet zijn om na te gaan of je je doelen bereikt hebt. Een paradox zo zal blijken, al blijft het een ingewikkelde opdracht. Wat wij als onderzoeksgroep al snel vermoedden, was dat de stuurgroep deze opdracht gaf vanuit een zekere bezorgdheid over de toekomst van de sector. De NME-sector staat op een tweesprong, de gevraagde kwaliteitscriteria moeten een belangrijke bouwsteen gaan vormen in de verdere **professionalisering** van de sector. Dit proces lijkt, gezien de algemene maatschappelijke ontwikkeling, onvermijdelijk. Vandaar dat wij als onderzoeksgroep het begrip 'standaard' hebben geïntroduceerd, om aan te geven dat het te ontwikkelen document betrekking zal moeten hebben op de ontwikkeling van programma's, professionalisering binnen NME-centra en binnen de sector als geheel. Daarnaast zal het de toetssteen moeten vormen voor beleid wat kwaliteitszorg betreft, op een 'algemeen' niveau, als een soort 'meta-instrument'. Ik schreef 'moeten', maar wij als onderzoekers kunnen en willen natuurlijk niets voorschrijven. Wij maken een rapport met

Een stukje van de (uitvoerige) omschrijving van wat wij onder 'educatie' verstaan: *'Educatie is in de eerste plaats 'zelfvorming' van mensen, jong en oud: het zelfstandig leren nadenken over alternatieven, over voor- en nadelen daarvan, en het leren keuzes maken. Tot educatie behoort tevens het ontwikkelen van een levensperspectief (zingeving) ... 'het in harmonie ontwikkelen van kennis, gevoelens, waarden en handlingsmogelijkheden... .. Maar ook 'uitleiden' uit gewoonten en culturele vanzelfsprekendheden ... een gezond spanningsveld tussen zelfvorming en mensen en kritiek van 'buitenaf'... mits daar op een pedagogische manier wordt omgegaan ... met respect voor het persoon zijn van de ander.'*

standaarden en geven aan hoe je daarmee kunt werken. Maar er worden ook aanbevelingen gedaan, aan de 'NME-sector' om met deze standaard aan de slag te gaan en als sector de handen ineen te slaan om kwaliteitszorg en professionalisering op een gecoördineerde wijze te ontwikkelen. In de hoop dat de sector daartoe in staat zal zijn.

Het gaat om educatie

Binnen het NME-wereldje is er de laatste tien jaar veel veranderd. Naast 'educatie' kwam er aandacht voor 'voorlichting' en 'informatie'. Bovendien lees en hoor je steeds meer over 'milieucommunicatie'. Dit laatste begrip zou dan 'educatie', 'voorlichting' en 'informatie' omvatten. Binnen ons onderzoek hebben we het alleen over de 'E' van educatie en deze werksort wordt afgegrensd van de andere genoemde activiteiten. Het pedagogische, educatieve perspectief, wordt nadrukkelijk naar voren gebracht.

Er wordt in deze benadering afstand genomen van aanpakken die gericht zijn op gedragsverandering en van NME als beleidsinstrument. Het staat buiten kijf dat de milieuproblematiek alleen opgelost kan worden als onze wijzen van produceren en consumeren – ons gedrag – veranderen; al is over het 'wat' daarvan volop discussie, maar 'educatie' is gericht op eigen keuzes van mensen binnen dat probleemveld – in hun privé-situatie, in hun beroep, als burger, et cetera. Individuele mensen, personen, mogen nooit middel worden voor een doel (hoe maatschappelijk nuttig dat doel ook mag zijn). Nog afgezien van het feit dat de meeste aanpakken voor gedragsverandering vaak bar slecht uitwerken. Deze beperking tot 'educatie' en het aanscherpen van het educatieve perspectief is wellicht teleurstellend voor degenen in het NME-veld die menen dat hun werk voor een groot deel verschoven is naar niet-educa-

tieve activiteiten. Maar het kan ook verhelderend werken: 'o ja, dat is waar ook, daar ging en daar gaat het in de kern om bij NME'. Als de 'E' van de NME helder is, kunnen in principe betere afwegingen worden gemaakt, tussen educatie en andere werksoorten, maar ook binnen spanningsvelden waarin NME-werkers bezig zijn. Bijvoorbeeld tussen een geldschietster die vooral instrumenteel kijkt naar het werk en de eigen professionele ethiek die met 'educatie' gegeven is.

Kwaliteit zonder eenheids-worst

Hoofdstuk 2 van het rapport over kwaliteitsstandaarden NME heeft als titel: 'Standaarden zonder standaardisering'. Zodra het woord 'standaard' valt doemen ook beelden op van uniformiteit en starre gestandaardiseerde instrumenten voor kwaliteitsmeting. In het rapport wordt onderscheid gemaakt tussen twee motieven voor het formuleren van een standaard: een beheersingsmotief, gericht op controle enerzijds en een professionaliseringsmotief dat gericht is op leerprocessen anderzijds. Er wordt nadrukkelijk gekozen voor het laatste, waarbij dynamiek en verscheidenheid mede uitgangspunt zijn.

Standaarden zijn dan geen voorschriften, maar beschrijven de kernwaarden en -inhouden van in dit geval NME. Daar oriënteer je je op, dat is het richtpunt of platform voor alle acties, daaraan wil je je programma's, je beleid, je systeem voor kwaliteitszorg uiteindelijk toetsen, dat geeft de koers en geeft de bandbreedte aan waarbinnen we samen nog zinvol over NME kunnen spreken. Dus geen benadering van bovenaf, met inspecties en controles, maar meer een benadering 'van opzij', waarbij binnen NME-instellingen het streven is dat de standaard bij wijze van spreken in ieders

hart geschreven staat en aanleiding is tot reflectie, zelfevaluatie, intervisie, wederzijdse visitaties en andere manieren van leren. Verschillen, ook binnen de NME-sector, zijn daarbij in principe een rijkdom en geven ook aanleiding tot van elkaar leren.

Evenwichtskunst

In het rapport worden NME'ers getypeerd als evenwichtskunstenars, binnen een aantal spanningsvelden. Als je dit niet herkent maar toch een evenwicht weet te vinden, dreigt overspanning, van individuele mensen en organisaties. Het gaat om het evenwicht tussen:

- Visionaire kennisgerichtheid en pragmatische klantgerichtheid. De missie ligt in waarden, in een ideaal – een natuurvriendelijk(er) of duurzame(r) samenleving en wel vanuit een educatief perspectief; maar het gaat niet aan om mensen met deze 'boodschap' op het lijf te vallen. Het andere uiterste is: 'u vraagt, wij draaien'. Kwaliteitsstandaarden helpen om de missie scherp te houden, zodat een compromis echt een compromis blijft.
- Missie en middelen: Hier gaat het om het spel van maatschappelijke krachten dat tot uiting komt in de verdeling van geldmiddelen. Het gevaar is reëel dat geld en andere extrinsieke factoren gaan domineren, mede ten koste van kwaliteit en werkplezier van NME-medewerkers.
- Meten en waarderen: Evalueren is meer dan 'meten' en het produceren van 'harde cijfers'. Bij een te sterke nadruk op meten worden educatieve situaties op een onverantwoorde manier gereduceerd tot wat voorspelbaar, eenvoudig en meetbaar is. Er zijn ook andere zinvolle evaluatiewijzen.
- Instrumentele en intrinsieke waarden: Gebruikt worden als instrument voor het natuur- en milieubeleid van gemeente, milieuorganisatie, etcetera of uitgaan van de intrinsieke waarde

van mensen (zie boven, bij 'educatie').

- Algemene pedagogische kwaliteit en specifieke NME-kwaliteit: NME-kwaliteiten zijn sterk verbonden met doelen als 'zelfverantwoordelijkheid', 'democratisch burgerschap', et cetera. Wij pleiten voor het aangeven van de 'kern van NME' in verbinding met dergelijke algemene kwaliteiten, die ook in andere educaties aan bod komen. Dat maakt NME niet zwakker, maar juist sterker.
- Tussen professionalisering en vrijwilligerswerk: NME-intermediairen leren ook van degenen met wie ze werken, inclusief vrijwilligers. Dat kunnen hoort tot de methodische kwaliteiten van NME-professionals.
- Externe verantwoordelijkheid en interne verantwoordelijkheid: In een sterk zelfregulerende NME-sector worden standaarden voor 'goede NME' gedeeld en procedures en instrumenten voor interne kwaliteitszorg ontwikkeld, waaronder vormen van intervisie tussen instellingen ('inter-institutionele toetsing'). Daarnaast wordt gewerkt aan een beroepsvereniging, erkende opleidingen, et cetera met de standaard als basis.
- Tussen aanpassing en zichzelf blijven: NME-instellingen als geheel NME-instellingen als lerende organisaties. Dat wil zeggen: geen verstarring en bureaucrativering, maar zich met en aan elkaar ontwikkelen, in wisselwerking met een veranderende samenleving, maar met behoud van de centrale missie. Een ideaalbeeld? Zeker, maar zonder wenkend perspectief gaat het niet goed, niet met natuur en milieu en niet met de NME. ▲

Kees Both is werkzaam bij CPS onderwijsontwikkeling en advies in Amersfoort en maakte deel uit van 'Kwaliteitsstandaarden NME'